

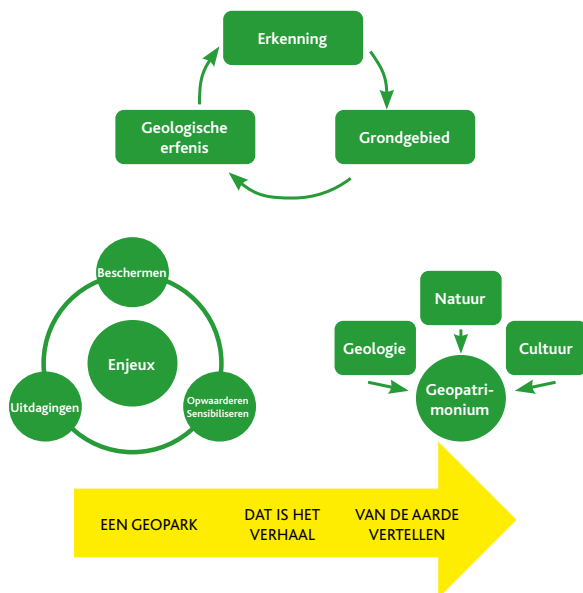
GEOWANDELING

MITTEL

EEN GEOPARK ?

WAT IS EEN UNESCO GLOBAL GEOPARK ? EEN KEURMERK DAT DE UNESCO TOEKENT

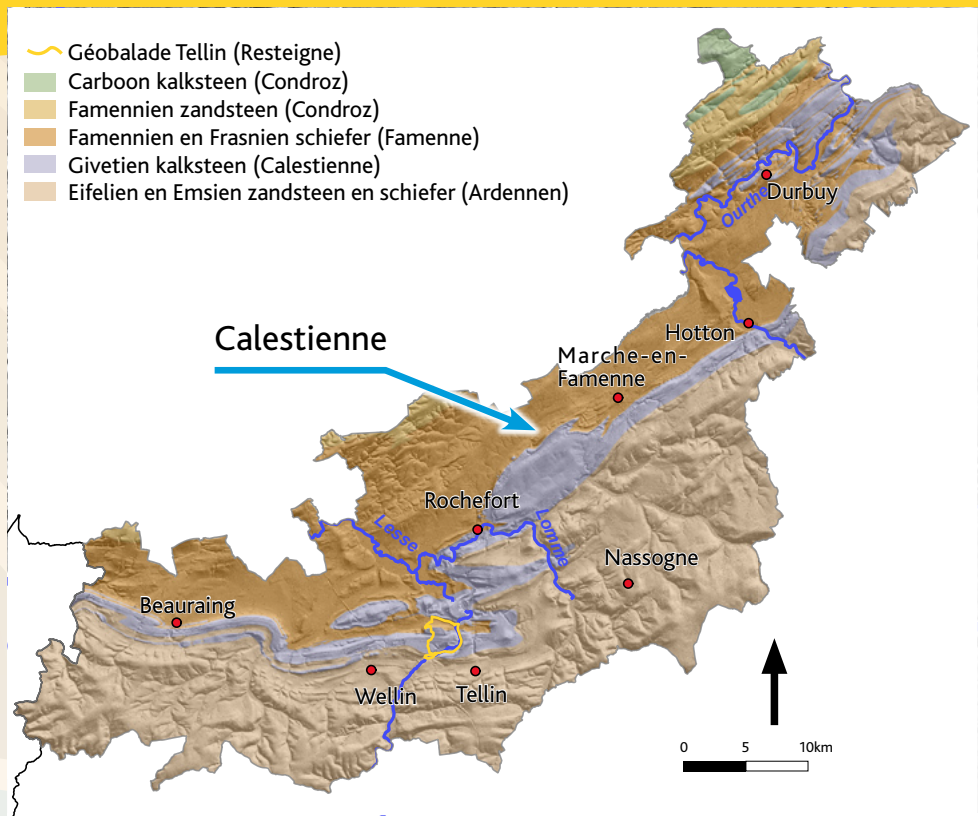
UNESCO Global Geopark is een keurmerk dat de UNESCO wereldwijd uitreikt aan een regio waar de opmerkelijke landschappen en sites volgens een globaal concept voor bescherming, educatie en duurzame ontwikkeling worden beheerd. Eind 2019 waren er wereldwijd 147 UNESCO-geoparken in 41 landen.

HET UNESCO GLOBAL GEOPARK FAMENNE-ARDENNE

Het Geopark bestaat uit de gemeenten Beauraing, Wellin, Tellin, Rochefort, Nassogne, Marche-en-Famenne, Hotton en Durbuy, die allemaal gekenmerkt worden door hun ligging op de 'Calestienne', de kalkzoom op de overgang tussen de Famenne en de Ardennen. Dit komt neer op een oppervlakte van 910 km², voor 67.250 inwoners. De kalkgesteenten van de Calestienne en de bijhorende grotten (karstnetwerken), die verband houden met de geologische structuur, zijn de twee geologische troeven van het Geopark.

Calestienne

De landschappen in het Geopark weerspiegelen vaak de aard van de ondergrond. Onder deze landschappen valt vooral een bepaalde strook op. Het gaat om de 'Calestienne', de leidraad van het Geopark. Deze strook bestaat vooral uit Givetien kalksteen en strekt zich uit van Chimay in het westen tot Remouchamps in het oosten. Ze wordt in het zuiden begrensd door het Ardens massief en in het noorden door de depressie van de Famenne. Het woord Calestienne komt misschien van het Duits 'Kalkstein',

Vereenvoudigde geologische kaart van het UNESCO Global Geopark Famenne-Ardenne, in bovendruk op het reliëf (Lidarbeeld), met duidelijke weergave van de link tussen de geologie en de geomorfologie. Zandsteen is sterker dan kalksteen, dat zelf dan weer een hogere weerstand heeft dan schiefer, wat leidt tot het reliëf dat op de kaart te zien is: ten zuiden de Ardense hoogtes die uitlopen in een smalle vrije depressie in het Eifelien schiefer, de kalkzoom van de Calestienne in reliëf (blauw) en in het noorden het schist in een depressie (bruin). (Gegevensbronnen: 'Waalse Overheidsdienst': <http://geoportail.wallonie.be>).

kalksteen, of van een voorvoegsel dat kan slaan op kalk of op warmte (op kalksteen groeien meer thermofiele (die van warmte houden) planten dan op schist) - en het Waalse woord voor heuvel 'tienne'.

Geologische geschiedenis

1. De geologische geschiedenis van het Geopark begint met de afzetting van afbraakproducten (sedimentatie), tijdens het Devoon (419 tot 359 Ma), in horizontale lagen op de zeebodems.

2. Deze sedimenten stapelen zich

Systeem	Series	Etage	Leeftijd Ma
Devoon	Boven	Famennien	359
		Frasnien	372
	Midden	Givetien	383
		Eifelien	388
			393
	Onder	Emsien	408
		Praguïen	411
		Lochkovien	419

In de geologie, wordt de chronologie vaak weergegeven door een geologische tijdschaal. De afbeelding toont de tijdschaal van het Devoon (een onderdeel van het Paleozoïcum). De verschillende etages dragen de namen van de plaatsen waar ze het eerst beschreven werden. Ons Geopark ligt in het hart van locaties die belangrijk zijn voor de geologie van het Onder- en Midden-Devoon.

op en worden door een langzaam proces omgezet in harde gesteenten. Het resultaat is dat de belangrijkste gesteenten in de bodem van het Geopark sedimentair zijn: schiefer, zandsteen, kalksteen.

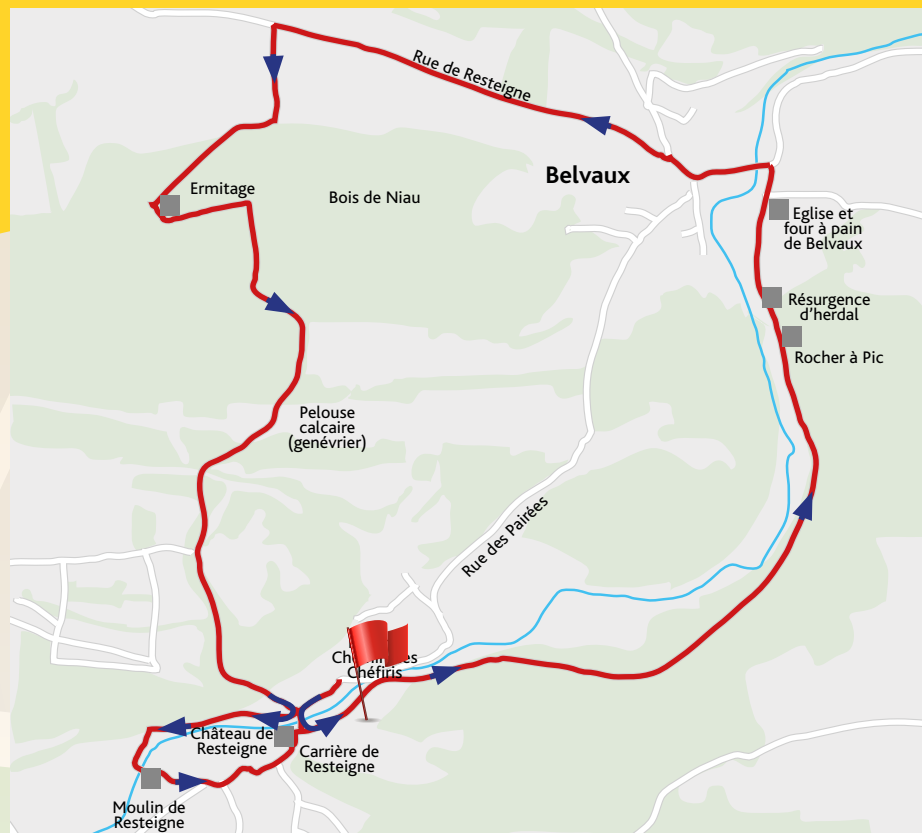
3. Vervolgens zullen deze gesteenten ingrijpende veranderingen ondergaan, 320 miljoen jaar geleden, bij de vorming van een oud gebergte (Variscische plooïing), waar het Geopark een overblijfsel van is. Daaruit volgden tal van plooïen en breuken die vandaag nog goed te zien zijn in het landschap, zoals de anticlinale van Durbuy.

4. Deze bergketen werd al snel afgesleten tot een enorm vlak oppervlak, schiervlakte genoemd. Dit oppervlak is vandaag nog de subhorizontale horizonlijn die overal in Hoog-België te zien is. Tijdens het eind van het secundair tijdperk (Mesozoïcum) en in het begin van het tertiair tijdperk (Cenozoïcum) zal een warm en vochtig klimaat de kalkgesteenten ingrijpend aantasten en 'fantomen' vormen, die de voorlopers zijn van de grotten. In het tweede deel van het Cenozoïcum wordt de Ardense sokkel opgetild, zakt het hydrografisch net naar beneden en worden grotten gevormd.

DE RICHTLIJNEN VOOR DE WANDELAAR :

- ▶ Respecteer de natuurlijke ruimtes, het geologisch patrimonium, de fauna en flora en pluk niets.
- ▶ Volg de verkeersregels, die dezelfde zijn op de landelijke wegen als op de rest van het wegennet, en leef ook de verbodsbepalingen en verkeersbeperkingen na.
- ▶ Gebruik het voetpad als het er is, of wandel anders aan de linkerkant, om het verkeer tegemoet te zien komen.
- ▶ Zorg ervoor om altijd goed zichtbaar te zijn voor de chauffeurs (draag lichte kleding).
- ▶ Kies vooral voor lange kleding, om u te beschermen tegen teken.
- ▶ Blijf op de paden en wegen en volg de vaste of occasionele bewegwijzering.
- ▶ Neem privé-eigendom zorgvuldig in acht, want de toegang is onderworpen aan het voorafgaand akkoord van de betrokken eigenaar.
- ▶ Komt u een andere gebruiker tegen, blijf altijd en overal hoffelijk en neem het initiatief om te groeten.
- ▶ Blijf discreet, denk eraan dat geluid en zeker lawaai storend is.
- ▶ Maak de dieren op de weiden niet bang.
- ▶ Hou uw hond aan de leiband en onder controle.
- ▶ Gooi nooit afval weg.
- ▶ Vuur maken is streng verboden.
- ▶ Neem tijdens het jachtseizoen (september tot januari) inlichtingen alvorens op stap te gaan. De lijst van de jachtgebieden en -openingstijden per gemeente is beschikbaar bij de toeristische diensten van de streek.
- ▶ Neem voldoende water mee.
- ▶ Trek gepaste schoenen aan.
- ▶ Bekijk vooraf de weersvoorspellingen.

Vertrek : Parking chemin des Chefiris, 6927 Resteigne

GPS (WGS84): Breedtegraad : N 50.0915°

Lengtegraad : O 5.177°

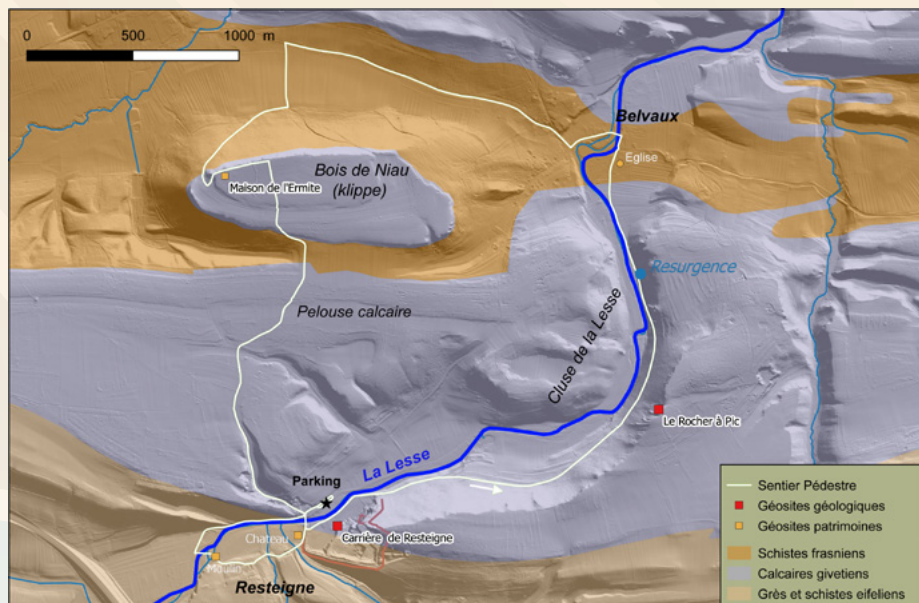
Afstand / Duur : 9 km – 2u35

Hoogteverschil : 250 m

Moeilijkheidsgraad: Gemakkelijk

Deze wandelweg biedt een prachtige route langs de dorpen Resteigne en Belvaux, via de vallei van de Lesse en het Bois Niau. De route bestaat voor de helft uit paden en weggetjes met soms een zeker hoogteverschil, zoals de klim naar de kluisenaarswoning (Ermitage) van 100 meter. Geologisch gezien, zoomt ze in op een kenmerkend element van ons Geopark, de Devoon kalksteen (100 m).

Représentation du parcours du sentier pédestre (trait blanc) sur une image mettant en évidence le relief et obtenue par procédé LIDAR. Les calcaires sont plus résistants que les schistes, ce qui donne le relief visible sur la carte LIDAR : calcaires en relief, les schistes en dépression. (Sources des données : « Service public de Wallonie » <http://geoportail.wallonie.be>).

De wandeling begint op de parking aan de chemin des Chefiris, tegenover de Lesse. Laat uw auto achter op het parkeerterrein en ga naar de brasserie 'Chez Dindin'. Sla op de kruising linksaf om de brug over de Lesse over te steken. Rechts van u ziet u het kasteel van Resteigne.

Het kasteel van Resteigne is uw eerste etappe van deze wandelroute van het UNESCO Global Geopark Famenne-Ardenne. Deze geosite, zoals we ze vandaag kennen (privé-eigendom), is een vierkant gebouw uit de VIIIe eeuw. De kalksteen voor dit stevig bouwsel aan de rand van de Lesse komt van de groeve een beet-

je verder. Het woongedeelte en de beschermde poorttoren van de gevel dateren van eind de XIe eeuw. Dit kasteel werd gebouwd op initiatief van de familie de Merode. In 1668 ging het over in de handen van de familie d'Hoffschmidt, die beroemd werd door de filosoof-eremiet Edmond d'Hoffschmidt (1777-1861). Deze laatste drukte een grote stempel op het dorp Resteigne en op zijn geschiedenis. Sporen van zijn liefdadigheidswerken zijn nog te vinden op zijn grafsteen op het kerkhof van Resteigne en in de ruïnes van zijn kluizenaarswoning die u een beetje verder tijdens uw wandeltocht kan ontdekken.

Nadat u de brug over de Lesse overstak, slaat u meteen linksaf om de brug over de beek Nanry over te steken. U bent nu op het tracé van de wandelingen aan de rand van de Lesse. Na 100 meter ziet u de groeve van Resteigne.

De groeve van Resteigne is nu niet meer in werking, maar krijgt nog steeds geregeld bezoek van studenten geologie van alle Belgische universiteiten, onder meer omdat ze zoveel kan vertellen op het vlak van stratigrafie. De in deze groeve ontgonnen kalksteen komt van de top van het Eifelen en van het Givetien, dat deel uitmaakt van het Devoon. Deze etage vormde zich dus in het primair tijdperk, ongeveer 390 miljoen jaren geleden. In die tijd, in volle

Devoonzee, lag Resteigne in een vrij ondiep milieu. Het is dus niet verwonderlijk dat er verschillende mariene fossielen te vinden zijn (koraal, brachiopoden of armpotigen, weekdieren of mollusken, stekelhuidigen en stromatoporen) in de kalkmassa's van deze groeven! De in Resteigne ontgonnen kalksteen was vooral vermaard als 'goede bouwsteen', 'hardsteen' of werd als steenslag gebruikt. Vandaag huisvest deze groeve een zeer apart ecosysteem, want het bulkt van buitengewone fauna en flora. Een wel heel opmerkelijke soort is de kiezelsprinkhaan.

Volg verder het pad langs de rechteroever van de Lesse, tot aan het dorp Belvaux (2,7 km).

Dit parcours bevat de hele serie Givetien kalkgesteenten die hier verstoord wordt door de aanwezigheid van plooiën en breuken. Na ongeveer 1400 m ziet u hoger de verticale stra-

ta die de 'Rocher à Pic' (steile rots) vormen. Iets verder, op 2250 m van het vertrekpunt van de weg, kunt u de resurgentie van Herdal oversteken. Het betreft hier een kleine resurgentie aan de voet van een kleine wand met een zeer variabel debiet, die kan uitdrogen bij laag water.

In het dorp Belvaux kan u rechts zijn prachtig kerkje bewonderen, en ook zijn traditionele broodoven en tegenover u de rotswand van het Boinemassief.

Aan de boord van de Lesse vindt u links van u de beeldhouwwerken van Stéphane Renard, de 'Caracolis'. Deze slakken verwijzen naar de inwoners van Belvaux die deze bijnaam kregen. Ze danken die naam aan de slakkenweek, een bloeiende economische activiteit in de negentiende eeuw in de regio

Loop voorbij de broodoven en steek de brug links over. Op de eerste splitsing op de rue des Pairées, gaat u links in de richting van 'Ave et Auffe'. Op de Y slaat u links de rue des Onais in, nog steeds naar 'Ave et Auffe'. Volg de kleine weg gedurende 1,5 km.

We volgen hier een schistdepressie (syncline van Belvaux). Links, zuidwaarts, rijst het reliëf op uit het kalkmassief van het Bois de Niau. Het reliëf hangt dus rechtstreeks af van de aard van de bodem. Het schist in Belvaux en in de hele Famenne is erg zacht en broos (inwerking van vorst, wortels en het oppervlaktewater) en bevindt zich in een depressie.

Na 1,5 km ziet u links een aardeweg door de velden. Aan het begin van deze weg staat de wegwijzer met het opschrift 'Ruines de l'Ermitage'. Aan

het eind van het veld, draait u rechtsaf om naar het Bois de Niau te gaan (nog altijd de borden 'Ruines de l'Ermitage' volgen).

Het kalkmassief van het Bois de Niau, dat bij geologen ook bekend staat als klippe van het Bois de Niau, is een complexe geologische structuur (een door erosie of afschuiving gevormde losliggende dagzoom van een allochtone tektonische eenheid). In het Bois de Niau wordt het bovenste deel van het massief gevormd door

Givetien kalksteen die via een subhorizontale breuk op Frasnien kalksteen en schiet rust, die dus jonger zijn. Het Bois de Niau wordt vaak verkeerdelijk beschouwd als een stuk van het oude primaire bos dat de hele regio bedekte. Dit werd vernietigd door opeenvolgende ontginningsperiodes sinds het neolithicum tot de XVIIIe eeuw, als akkergrond, maar ook en in het bijzonder voor de grote staalnijverheden, voor bouwhout en verwarmingshout. Het huidige woud bestaat uit beuken, eiken, haagbeuken en is rijk aan narcissen en orchideeën.

Nadat u de heuvel van het Bois de Niau op 500 m beklom, ontdekt u links van u de site van de ruïnes van de kluizenarswoning.

De Hermitage van Resteigne was bewoond door Edmond d'Hoffschmidt, 'Heremiet van Resteigne' genoemd. Deze vroegere Napoleon-

tische officier werd geboren in 1777. Rond zijn figuur deden veel legendes de ronde, met het dorp Resteigne als spil. Hij kwam zich in de streek van zijn voorvaderen vestigen na zijn deelname aan de veldtocht naar Pommeren. Volgens de legende zou hij tijdens deze veldtocht immers Christiane von Keffenbrinck ontmoet hebben, die zijn hart stal. Helaas verbood zijn vader hem om haar te huwen. Deze pijnlijke herinnering zou dus een van de oorzaken zijn die hem bijna 15 jaar voor de eenzaamheid deden kiezen. Hij stortte zich op de literatuur, van filosofie tot encyclopedie. Hij had een goede kennis van de klassieke cultuur, van de Latijnse auteurs, maar ook van de Franse literatuur met schrijvers als

Boileau, La Fontaine, Voltaire of Rousseau. Hij waardeerde ook de moderne dichters zoals Lamartine en Byron. Na het overlijden van zijn vader in 1830 erfde hij dus het kasteel van Resteigne. Deze gebeurtenis zette hem aan om zijn kluizenarij te verlaten, zonder ze echter helemaal links te laten liggen, om terug te keren en het dorp en zijn erfgoed te beheren. Later werd hij gemeenteraadslid (januari 1846) en tot slot burgemeester, van augustus 1847 tot zijn dood. Tijdens zijn mandaat bouwde hij de activiteiten van het dorp Resteigne fors uit. Tal van getuigen halen anekdotes boven waaruit zijn goedheid en zijn originaliteit blijken. Hij genoot er trouwens van om zijn medeburgers

een poets te bakken, en ze zo te verrassen en te doen lachen.

Ga nu weg van de ruïnes. Blijf op de weg langs de klif. Na 150 meter slaat u de eerste rechts in, om te beginnen aan uw afdaling naar het dorp Resteigne. Blijf rechtdoor lopen op deze weg. Nadat u 1 km afdaalde, komt u op een kenmerkende site van de Calestienne, het kalkgrasland.

Het kalkplateau waarop u zich bevindt, was inderdaad ooit bedekt door een gelijkaardig beukenbos als u tegenkwam op uw weg naar de heuveltop. De ontbossing voor industriële of landbouwdoeleinden leidde

tot een ingrijpende gedaanteverandering van ons bomenlandschap. De aaneenrijging van intensieve ontginning, van jaren van teelt en de aanleg van weiden verhinderde de vernieuwing van het woud. Deze grote graaszones waren gunstig voor de kweek van schapen en geiten. Deze kuddes werden bewaakt door herders die in de winter het harde en uitgedroogde gras verbrandden om in de zomer weer jonge en malse scheuten te doen uitkomen, die erg in de smaak vielen bij hun kuddes. Kalkgrasland is dus een halfnatuurlijk milieu, waar tal van inheemse planten woekerden en dat niet onderhouden kan worden zonder de ingreep van de mens.

Goed om te weten :

Het kalkgrasland is een studiezaone die erg in trek is bij plantkundigen, omdat het een rijke flora biedt. Zijn kalkbodem is niet erg diep, kiezelig en ondergaat in de zomer zeer hoge temperaturen. Alle voorwaarden zijn verenigd voor de groei van planten die houden van kalkbodems en van warmte en die bijzonder goed aangepast zijn aan deze ruige omstandigheden (kleine en fijne, soms harige, harsachtige of vette blaadjes). Het typisch voorbeeld van dergelijke planten dat u kan tegenkomen is de jeneverstruik.

Nadat u deze kalkgraslanden overstak, loopt u verder tot aan de macadamweg.

Aan de asfaltweg loopt u deze op, en gaat u links naar het dorp Resteigne. Aangekomen aan het dorp, kijkt u omhoog voor een buitengewoon zicht op de groeve.

Ga terug naar het dorp, tot aan de brasserie 'Chez Dindin'. Loop er langs en sla het weggetje aan de rand van de Lesse in, rechts van u (opgelet, de brug niet oversteken, de weg ligt ervoor, rechts van u). Aan het eind van de weg ziet u links een houten bruggetje. Loop erop.

ver en bewonder uw laatste etappe, de geosite van de molen van Resteigne (privébezit).

Deze molen dateert uit de VIIe eeuw en is een beschermd monument sinds 1994. Hij heeft een prachtige lateideur met het jaartal 1792, gesierd met een Lodewijk XVI-motief uit smeedijzer. Op de oostelijke puntgevel ziet u het waterrad nog. De

bijgebouwen werden in de XIXe eeuw verbouwd tot woningen.

Loop door het domein en ga dan weer links de weg op langs de wallen van het kasteel (700 m). Steek de brug over de Lesse over. Rechts komt u weer aan uw wagen op de parking aan de chemin des Chefiris.

Sources :

COEN, M. (1977). La Klippe du Bois Niau Bull. Soc. Belg. Geol., 86, 41-44.
DEGEYE, J. (1980). Les carrières de calcaire à Resteigne. In Glain et Salm, Haute Ardenne n°12, 53-76.
DUMOULIN, V. et BLOCKMANS, S (2013). Ponderôme-Wellin. Carte et notice explicative. Service public de Wallonie, 84 p.
GEOPARK FAMENNE-ARDENNE, s.l., 2016, [consulté le 07 février 2018], <https://www.geoparc-famenneardenne.be/fr/nos-geosites-villages-pittoresques/resteigne-village-pittoresque.html>
INSTITUT GEOGRAPHIQUE NATIONAL, Par Monts et par Lesse [Carte], 1:25000, Abbaye de la Cambre 13 1000 Bruxelles, s.l., 1999.
LES AMIS DE L'ERMITE DE RESTEIGNE [en ligne], s.l., s.d., [consulté le 07 février 2018], <http://www.ermitederesteigne.be/lieuxDeMemoire.html>
OFFICE DU TOURISME DE HAN, Circuit Pédestre « Par Monts et par Lesse » Documentaire, [Brochure], Wellin, Imprimeur Banneux, 1999.

Bureaux d'information touristique

Maison du Tourisme de la Forêt de Saint-Hubert

Place du Marché, 15 - 6870 Saint-Hubert (B)

T. : +32(0)61/61.30.10

info@foretdesainthubert-tourisme.be

www.saint-hubert-tourisme.be

Ouvert 7 j/7. Du 1er mars au 31 octobre : de 9h à 17h30 et du 1er novembre à la fin février : de 9h30 à 16h30 ; les 24 et 31/12 de 9h30 à 15h. Fermé les 01/01 et 25/12.

Office communal du Tourisme de Tellin

Rue Grande, 23 - 6927 Tellin (B)

T. : +32(0)84/36.60.07

tourisme@tellin.be

www.tourisme.tellin.be

Geopark Famenne-Ardenne, asbl

Place Théo Lannoy, 2

5580 Han-sur-Lesse (B)

T. : +32(0)84/36.79.30

geopark@geoparkfamenneardenne.be

www.geoparkfamenneardenne.be